

BUDAI Balázs Benjámín

AZ E-KÖZIGAZGATÁS ELMÉLETÉNEK MEGALAPOZÁSA

A közigazgatás rapid átalakulása, újraszervezése súlyos kényszerek és elvárások mentén történik napjainkban. A közigazgatás, ezen keresztül az állam teljesítőképesége szempontjából sem mindegy, hogy ez az átalakulás tudományos háttér, módszertan és eszköztár segítségével, vagy anélkül, ad hoc módon történik. Az e-közigazgatásra mint új tudományterületre nagy feladat hárul. Kapaszkodót kell adni az átalakuláshoz, ki kell jelölni a tudományos diskurzus főbb fókuszpontjait, a megújítás és a megújulás területeit és módszereit. Így jutunk el a közigazgatás új megközelítéséhez, gondolati térképéhez és bejárási „itineréhez”. A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy axiomatikus megközelítésben mutassa be a közigazgatási modernizáció fő sodrának számító e-közigazgatás tudományának főbb pilléreit, segédtudományait és azok bejárási irányát. Számba vegye a tudomány diskurzusát, fogalmi hátterét, végül vizsgálja a paradigma-diffúzió új fogalmát és jelenségét a közigazgatásban.

Kulcsszavak: e-közigazgatás, közigazgatási modernizáció, axiomatikus megközelítés, e-közigazgatástudomány

A közigazgatás modernizációs kényszer alatt változik napjainkban. (A változás iránya vita tárgyát képezi.) A kényszer több irányból érkezik: érezzük „fentről” az Európai Közigazgatási Térnyomását, ami EU-komform, EU-kompatibilis közigazgatást vár el a tagállamoktól. Nyomást tapasztalunk „lentől”, a társadalom felől is, ahol olyan elvárásokkal találkozunk, mint az elektronikus úton megvalósuló közszolgáltatások követelménye, vagy a „pénzért értéket” elv számonkérése: az állampolgárok joggal várhatják el, hogy adóikért minőségi szolgáltatást kapjanak. Végül számolnunk kell egy belső nyomással is. A közigazgatás jelen formájában – finanszírozását tekintve is – tarthatatlan. Nem csupán az jelent problémát, hogy fölösleges funkciókat, hivatalokat (önkormányzatokat) tart fenn az állam, hanem az is, hogy az indokoltnak tűnő funkciókat ellátó intézmények működése is redundáns és pazarló. A probléma pedig – gazdasági válság övezte környezetünkben – kifejezetten érzékenyíti a mindenkori kormányzatot a közigazgatás „karcsúsítására” vagy „áramvonalasabbá” tételére. A dinamikus szervezeti formák és a hatékonyabb szolgáltatások megteremtése azonban nem a „fűnyírólév” következetes alkalmazásánál kezdődik. Az említett háromféle nyomás fenekestül fordítja fel a közigazgatást.

Az átalakulás történhet *ad hoc* módon, vagy a tudomány eszköztárának felhasználásával. Ha ez utóbbit választjuk, akkor a tudomány előtt nagy feladat áll: ki kell jelölnünk a diskurzus főbb fókuszpontjait, a megújítás és a megújulás területeit és módszereit. Így jutunk el a közigazgatás új megközelítéséhez, gondolati térképéhez és bejárási „itineréhez”.

Az átalakulás kényszere, a diskurzus főbb fókuszpontjai

Az e-közigazgatás közel egy évtizedes múltja számos tudományos szempontból értékes lenyomatot halmozott fel, amelyek lassan-lassan koherens egészszé állnak össze. A búza közül az ocsu kiválasztása nem egyszerű, hiszen egyre több információ, ismeret, összefüggés áll előttünk és a sarokpontok rögzítése is eleddig váratott magára és a mindenkori kormányzat sem igényelte a tudományos alapok lerakását.

Ráadásul egy kialakulóban levő új szakterület tudományos diskurzusának produktumait eleinte nehéz is összegyűjteni, a tudományként való intézményesedés folyamata azonban számos forrást bocsát az adott terület rendszerezésére törekvő elméletalkotó rendelkezésére.

VEZETÉSTUDOMÁNY

A kiindulási pontot jelentő „kályhát” számomra a *szakirodalmi hagyomány* biztosította. Tapasztaltam, hogy míg a hazai szakirodalom csupán néhány szerzőt (és leíró jellegű munkát) tud felsorakoztatni, addig a külföldi irodalom már számos szintézist és vitát is számon tart.

Az írott források feldolgozásának első lépését a *szakfolyóiratok* számbavétele jelentette. Ortodox e-közigazgatási profilú szakfolyóirat egyelőre nincs, azonban mind a nyomtatott, mind az elektronikus sajtó jelentős figyelmet szentel ennek a területnek. Az e-közigazgatással foglalkozó közlemények elsősorban igazgatásszervezési fórumokon (pl. *Localinfo*, onkormanyzati.mindentudo.hu), közigazgatási-informatikai szaklapokban (pl. *Jegyző és Közigazgatás*), valamint államigazgatási és jogelméleti folyóiratokban (pl. *Magyar Közigazgatás*) jelennek meg. Az on-line „sajtó” – részben különféle tematikus mellékleteknek (pl. *Computerworld*, *Hwsw*, *Sg*), hírleveleknek (pl. *dgOnline* – www.dgsociety.org) és gyűjtőportáloknak (pl. *epractice.eu*, *magyarorszag.hu*, *e-kormanyzat.lap.hu*, *e-onkormanyzat.lap.hu*) köszönhetően – már színesebb.

Az egyéb források közül főként a *konferenciák*, *workshopok* nyújtottak jelentős merítési lehetőséget. Magyarországon havonta egy-két nagyobb konferencia foglalkozik az e-közigazgatással összefüggő kérdésekkel, míg az Európai Unió területén szinte folyamatosak az egymást váltó konferenciák. A hazai konferenciák – ritka kivételektől eltekintve – nem lépnek túl a match-making és a lobbizás területén: elsősorban üzleti célzatúak. Valódi kérdések elvétve kerülnek elő. A hazai workshopok alkalmából azonban számos érdemi szakmai vitakérdés is napirendre kerül. Ilyen szakmai fórumokat rendezett a közelmúltban többek között a Magyar Zoltán E-közigazgatástudományi Egyesület, az E-government Alapítvány, az M-közigazgatási Információs Egyesület, az ITTK, az MTA Filozófiai Kutatóintézete, valamint a Pécsi Tudományegyetem Informatikai és Kommunikációs Jogi Kutatóintézete is. Az utóbbi években tartott jelentősebb nemzetközi konferenciák (International EGOV conference, eGov Day – DEXA, Hawaii International Conference on System Sciences – HICSS, Strategic Workshops – Shaping future EU-NSF collaborations in Information Technologies stb.) napirendjén sűrűn szerepelt a tudományos kérdések valódi diszkussziója.

A tudományosodás kezdeti fázisát tekintve szükségképpen meg kellett vizsgálni a szakirányú *egyetemi képzés*, a *curriculumok* és a *doktori programok* világát. Az egyetemi képzés területén hazánkban az e-közigazgatási szakismeretek oktatása fellendülőben van. Az igazgatásszervezési alap- és mesterképzés tematikájában kötelező tárgyként szerepel pl. a Corvinus Egyetem

Közigazgatástudományi Karán, és a közigazgatási és közszolgálati tárgyakat oktató más felsőoktatási intézmények is (a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara és Jogi Kara, a Debreceni Egyetem Jogi Kara, a Miskolci Egyetemen a Jogi, a Gépészmérnöki és az Informatikai Kar, a Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kara, az Eszterházy Károly Főiskolán a gazdasági és a menedzsment szak, a Károly Róbert Főiskola stb.) – legalább ajánlott irodalomként – beillesztik programjaikba az e-közigazgatásról szóló műveket. A tudományt gazdagítják az időszakosan működő önképző egységek, tudományos diákkörök is. Az üzleti szféra gyakorlati tapasztalatai (esetenként a cégek által delegált oktatók személyén keresztül) szintén gyakran beépülnek a curriculumokba. A tudomány így gyakorlati visszajelzést is kap. A képzés legmagasabb fokozatát, a doktori tanulmányokat ugyancsak megérintette már hazánkban is az e-közigazgatás szelleme. Több egyetem (pl. a Pécsi Tudományegyetem és a Corvinus Egyetem) jogi és közigazgatási doktori iskolája vette szárnyai alá e-közigazgatási témákat (vagy azok egyes vetületeit) kutató doktoranduszokat. Kifejezetten e-közigazgatási profilú alap- és mesterképzés¹, illetve doktori iskola azonban egyelőre még nincs Magyarországon. Külföldön mindhárom szinten találunk jó példákat.

Végül a *gyakorlat szóbeli és írásbeli visszajelzései* csiszoltak a főbb irányokon. Az elmélet gyakorlati alkalmazásának visszajelzései szintén alakítják a földtől néha elszakadó teóriákat. Mind a közigazgatási intézmények (pl. közigazgatási hivatalok) és a *pilot*-programokat gesztoráló hivatalok, mind a nagyobb érdekképviseleti szervek (pl. ITOSZ, TOOSZ, MJVSZ stb.) gyakran juttatják kifejezésre a sokszor csak elméleti alapokra támaszkodó szabályozások kritikáját.

Az így kapott manifesztumokat érdekes volt összevetni a finanszírozott kutatási irányokkal, hiszen a pénz mindig fontos szerepet játszik a vizsgálatok és a szakmai diskurzusok tárgyának meghatározásában. Az összevetés azonban nem hozott meglepetést. Az e-közigazgatás tudományának profilját évekre meghatározza, hogy a tudomány mely kérdéseinek kutatását finanszírozzák a nemzeti és nemzetközi szervezetek. Kiemelkedő anyagi forrásokat biztosít a *National Science Foundation (NSF)*², amely 1950 óta szabja meg az amerikai kutatások irányát jelentős támogatásokkal, valamint az EU több keretprogramja is.

A megújítás tudományterületei és módszerei

A fenti tárgyalási területek alapján jól látszanak azok a tudományterületek, amelyek szemüvegén keresztül vizsgáltuk eddig az e-közigazgatás egy-egy szegmen-

sét. A rendszeralkotási igény hiánya azonban a hatást gyakorló interdiszciplínák túlhangsúlyozásához vezetett eddig, amelynek következtében az e-közigazgatást gyakran tekintették informatikai, vagy szervezési kérdésnek, néhol csupán jogi, szabályozási kérdésnek.

Azonban a tudományosodás eredményeként mára tudjuk, hogy e jól csengő és egyre többet sejtető kifejezés – az e-government, e-governance – mögött egy olyan új, valóban interdiszciplináris területről van szó, amelynek tárgya, módszerei, nyelvezete és elméleti alapjai vannak, bár még igencsak formálódó, cseppfolyós állapotban.

Az e-közigazgatást sokféleképpen lehet megközelíteni. Közigazgatás-tudományi hagyományok alapján vertikális és horizontális megközelítést egyaránt használhatunk. Vertikális megközelítéssel az egyes szakigazgatási területeket és az ott alkalmazható egyedi megoldásokat és módszereket vizsgálhatjuk, horizontális megközelítéssel pedig az egész közigazgatást átható jellemzőket vethetjük vizsgálat alá. Én ez utóbbit választottam, hiszen ez alkalmas arra, hogy az e-közigazgatás elméletét, annak minden területére vonatkozó törvényszerűségeit feltárjuk. Ha pedig törvényszerűségeket látunk, akkor magától értetődően adódik az axiomatikus megközelítés.

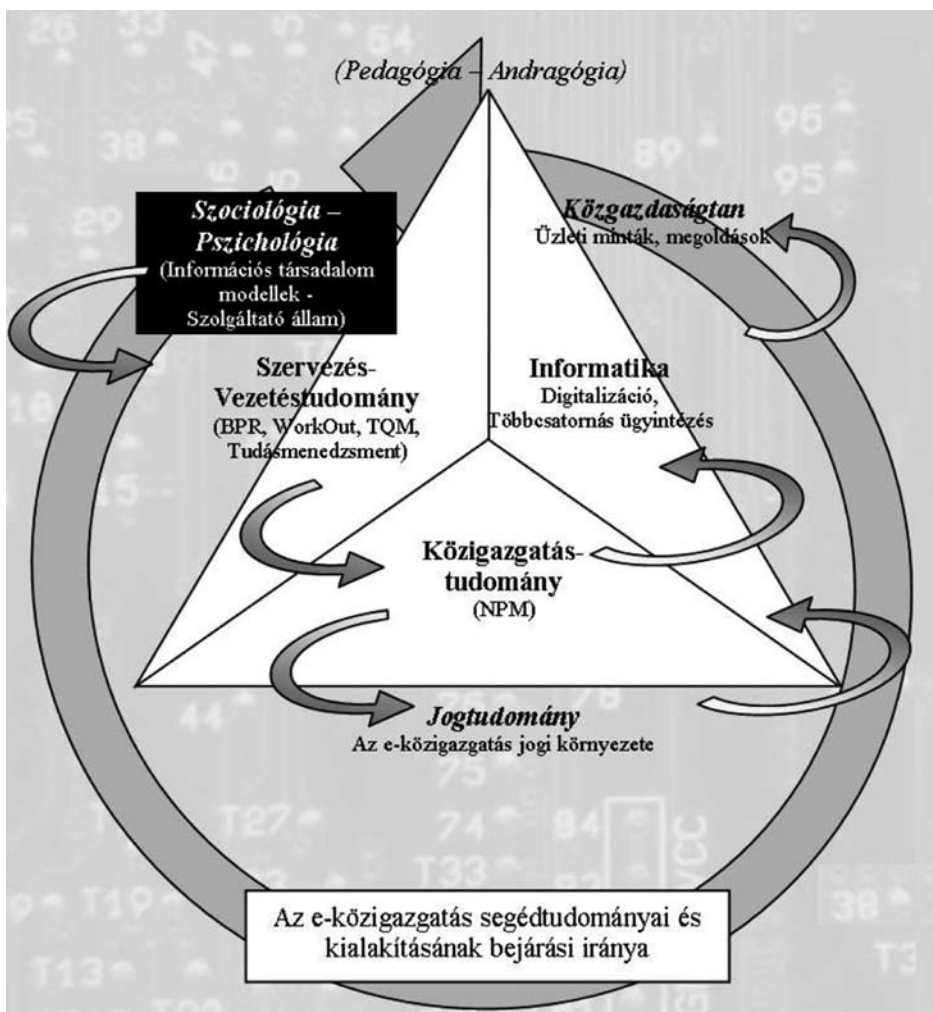
Ennek lényege, hogy a feltárt jellemzőket, törvényszerűségeket, törvényeket, megállapításokat (lehetőség szerint axiómákat) egymáshoz illesztve olyan rendszert kapunk, amely alapján az e-közigazgatás működése és karakterisztikája egyre inkább hézagmentesen leírható.

A tárgy szempontjából releváns megállapítások jelentős része más tudományterületektől származik. Ezeket integrálva az e-közigazgatás tudományának áttekintéséhez az alábbi ábrát hívtam segítségül, amely a segédtudományokat és a terület bejárési irányát mutatja. Az 1. ábrán jól látható, hogy az e-közigazgatás alapvetően három tudományterület, nevezetesen

a közigazgatás-tudomány, az informatika, valamint a szervezés- és vezetéstudomány határán jött létre. Mindhárom pillére egyformán stabil és nélkülözhetetlen: bármelyiket elhagyjuk, másik interdiszciplináris területre tévedünk.

1. ábra

Az e-közigazgatás segédtudományai és kialakulásának bejárési iránya

A háromszög körül más és más különböző tudományterületek sorakoznak fel. A közgazdaságtudomány tárházában számos olyan módszer van, amelyek a közigazgatás számára hasznos üzleti modelleket kínálnak (pl. *BPR*, *Workout*, *ASP* megoldások, *Reengineering* stb.), és ma már minden igazgatói döntéshozónak tudnia kell például azt is, hogy mit jelent a *TCO* kifejezés.³ Figyelembe kell vennünk a szociológia, a pszichológia és szociálpszichológia eredményeit is (kezdve attól, hogy hogyan formálódik a társadalom, mi, hogyan és miért képezi a keresleti oldalt az e-közigazgatáshoz, egészen addig, hogy

egy on-line elérhető portálon hol és hogyan kínálunk szolgáltatásokat, kikre számíthatunk, kiből milyen reakciókat vált ki valamilyen e-ügyintézési forma). Nem feledkezhetünk meg a jogtudományról sem: tudnunk kell, hogy meddig nyújtzkodhatunk. Végül, de korántsem utolsósorban számításba kell vennünk a pedagógia, illetve az andragógia potenciális hozzájárulását is, hiszen az e-közigazgatáshoz (mind a szolgáltatói, mind a felhasználói oldalon) folyamatosan komoly képzési háttérre van szükség.

Érdekes tapasztalat, hogy az így kialakult háromszög és a körülötte elhelyezkedő határterületek bejárásának meghatározott iránya segíti a megértést. Rájöttünk arra, hogy az e-közigazgatás egyes szolgáltatásainak kialakítása olyan ciklust követ, amelyben a tudományterületek egymásra gyakorolt hatásai ismétlődnek. Ezeket a hatásokat és kölcsönhatásokat jelölik az ábrán található nyilak.

Minden interdiszciplináris tudományterület közös sajátossága, hogy a határtudományok képviselői mindannyian „értenek hozzá”, így számtalan önjelölt informatikus, „közigazgató”, jogász és sok egyszerű vezető, tanácsadó is az e-kormányzat szakértőjeként lép fel. Az egyéni „látomások” többnyire a felvázolt háromszög egy-egy oldalának túlhangsúlyozásából, esetleg „kívülről történő bekiabálásokból” fakadnak, nem beszélve azoknak a „szakvéleményéről”, akik a háromszögnek háttal állnak és tagadják az e-kormányzat létezését. Az igazat megvallva, kevesen vannak, akik valóban értik és látják a lényegét. A lényeg a közigazgatás adminisztratív feladatainak minél hatékonyabb és eredményesebb ellátása úgy, hogy a gépezet fenntartói (azok, akik a közterhek viselése révén fizetik a közszolgálat) minél kényelmesebben és gondtalanul tudják ügyeiket intézni. Ezt nevezik „szolgáltató jellegű” közigazgatásnak, ami nem tévesztendő össze a *New Public Management* piacorientált szemléletű irányzatával, amely az 1980-as években a közigazgatás költséghatékonyságának javítását tűzte ki célul, és gyakran érvényesül még ma is.⁴

Az integrált felfogás nem vette el a létjogosultságát a korábbi szűkebb megközelítéseknek, csupán más dimenzióba helyezte azokat. Például a nagyobb összegző munkák szerzői közül Osborne és társai (1994, 2004) a *New Public Management* irányzatának késői képviselőiként a gazdaság felől közelítik meg a modernizációt. Wimmer és társai (2007) a politika, a stratégiák és a társadalom hatásait is vizsgálják, az e-közigazgatásra hatást kifejtő tudományterületek körvonalazásával. Z. Karvalics (2008) döntően a feladatör történetiségével és tartalmának változásaival foglalkozik. Az összefoglaló tudományos szintézis azonban mindmáig hiányzott.

A közigazgatás új megközelítése, gondolati térképe

A tudományterület alapjainak lerakása előtti gondolkodás alatt, a lehetséges tényezők számbavételekor – ha teljességre törekszünk –, felmerül a kérdés, hogy miért éppen a kiválasztott kérdések a legfontosabbak az e-közigazgatásban. Önkényes-e összeállításunk tematikája? Mit veszünk figyelembe és mit nem? Vajon csakugyan azok-e a legfontosabb pillérek, amelyekről beszélünk, és ha igen, miért?

A válaszokat több oldalról kaphatjuk meg. A legegyszerűbb – bár önigazoló – válasz az, hogy a modern közigazgatás-tudomány által érintett területeket integrálva nem nyúlhatunk mellé. A másik – relevánsabbnak tűnő – választ azoknak a tudományos diskurzusoknak (lásd korábban) az áttekintése adja meg, amelyek az elektronikus közigazgatás valamelyik aspektusával foglalkoznak, annak sikertényezőit vizsgálják. A harmadik, az e-közigazgatáshoz kapcsolódó jogi és egyéb dokumentumanyag (stratégiák, határozatok, törvények, rendeletek stb.) áttekintéséből adódik, a főbb csomópontok kiemelésével. E három halmaz közös metszetét vesszük vizsgálódásunk alapjául.

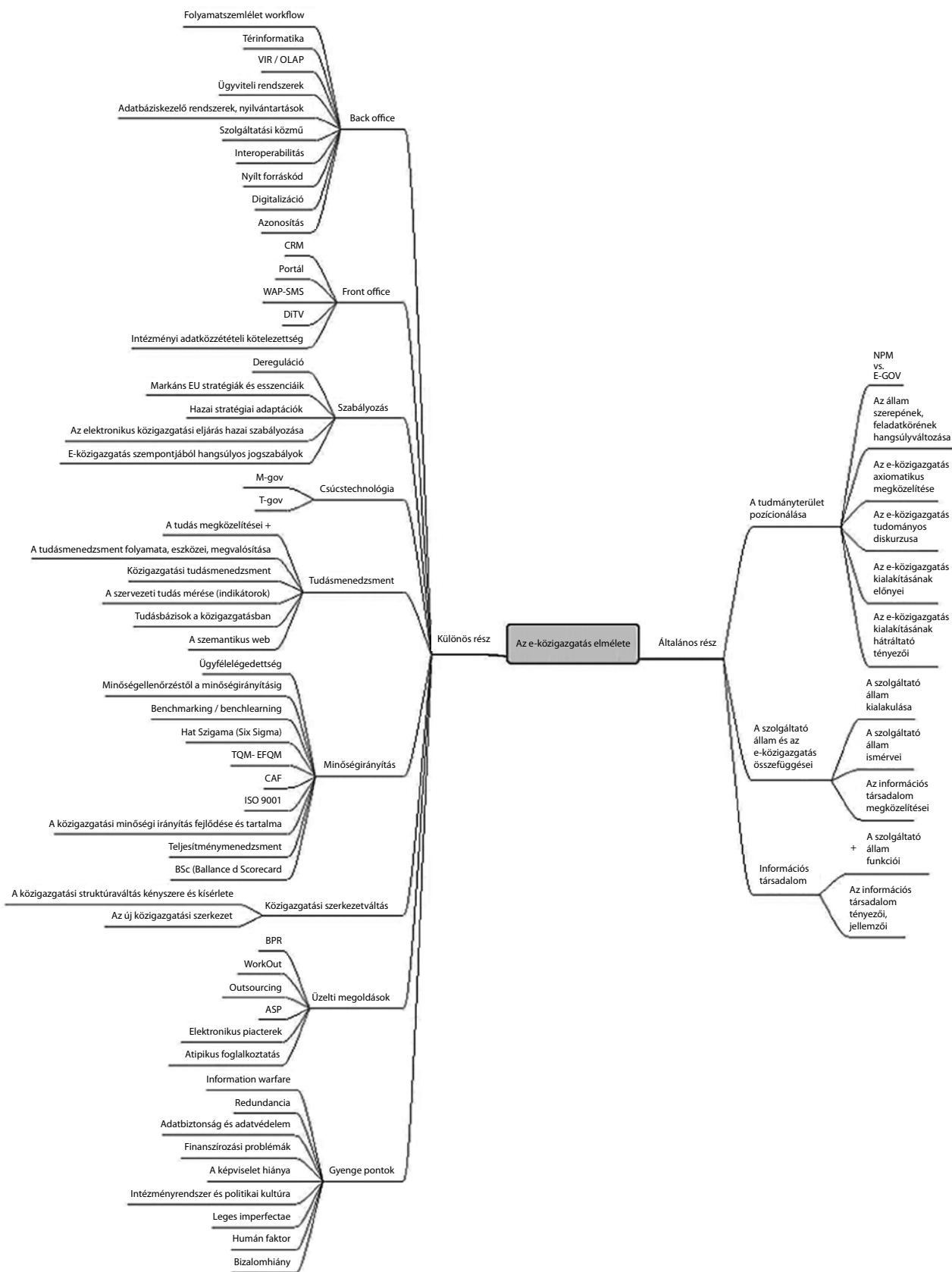
Az információs társadalom kiépítése jegyében kidolgozott e-közigazgatási stratégiák majd két évtizede az alábbi négy fő témáról szólnak, eltérő hangsúlyokkal, és elvárásokat fogalmaznak meg ezekre vonatkozóan:

- infrastruktúra,
- szabályozás és intézményrendszer,
- tartalom,
- felhasználók.

Ezekhez illeszkedik a K+F kérdésköre, amely horizontálisan érinti a rendszer valamennyi említett összetevőjét. Ha a fentiekhez hozzátesszük még a tudományos diskurzusok témáit (pl. az e-világban érvényesülő közigazgatás-technológiai módszereket), a társadalmi alapozást, az új államelméleteket (pl. a „szolgáltató állam” elméleteit), az elméleti e-közigazgatási koncepciókat, és akár a rokon területek (pl. az e-gazdaság) releváns eredményeit is, többé-kevésbé teljes képet kaphatunk az e-közigazgatás egész területéről.

A 2. ábrán jól látszik, hogy az előttünk álló főbb kérdéseket horizontálisan két csoportba oszthatjuk. Az e-közigazgatás elméletének *általános része* a makrokörnyezettel (a tudományterület pozicionálásával, az e-közigazgatási koncepciókkal, a szolgáltató állammal és az információs társadalmi kényszerrel) foglalkozik, míg *különös részének* tárgyát a

Az e-közigazgatás új megközelítése, gondolati térképe

mikrokörnyezet, az e-közigazgatás eszközürendszere (a *front office* és *back-office* folyamatok), a szabályozás, a csúcstechnológia alkalmazása, a tudásmenedzsment, a minőségirányítás, az adaptálandó üzleti megoldások és a támadható, gyenge pontok alkotják.

Paradigmadiffúzió

A tárgyalási univerzum rögzítése és a tudományos kapaszkodók rendszerének megalkotása után csak egy tudományos feladat maradt (a gyakorlati alkalmazás nemes kihívása előtt), az új eszmék, módszerek találkozásait kellett vizsgálni a régiekkel. Pragmatikusan: hogyan szívárognak be az új eszmék és módszerek a közigazgatásba, hogyan lesz e-közigazgatás? Sőt, ha igaznak fogadjuk el azt az állítást, amely az e-közigazgatásról mint tudományterületről beszél, hogyan tudjuk elhatárolni a közigazgatás-tudomány hagyományos tárgyától, mikor mindkét fajta vizsgálódás gyakorlati terepe napjaink működő közigazgatása?

Paradigmaváltásról beszélhetünk? Esetleg az eszmék egyfajta rétegződéséről?⁵ Vagy valami másról van szó? Ezt az ismeretelméleti kérdést egy új fogalom bevezetésével válaszolhatjuk meg.

Paradigmaváltásra akkor kerülhet sor, amikor egymás mellett van jelen egy centrális eszme (a hagyományos közigazgatási felfogás, a maga off-line meghatározottságával és módszereivel, amely az elektronikus szolgáltatásokat szükséges rossznak, és kizárólag eszköznek tekintti) és több, egyelőre perifériális eszme (esetünkben az e-közigazgatás, vagy akár a *New Public Management*). Az eszmék possibilitásuk és plauzibilitásuk függvényében változtatják pozícióikat: az NPM vagy az e-közigazgatás egyre inkább centrális helyzetbe kerül, és végül az egyik nyer. Ez a modell feltételezi, hogy az eszmék minimális kölcsönhatásban vannak egymással, az új centrális eszme nem fertőződik a régiekkel, vagyis az új centrális eszme szakít a régivel és „új világot” teremt. Ez volna maga a paradigmaváltás. A mi problémánk esetében azonban nem erről van szó. Az e-közigazgatás a hagyományos közigazgatás-tudomány alapjain nyugszik, annak törvényszerűségeire épít, sok esetben visszanyúl hozzá, eredményeit felhasználja és kombinálja. (A kölcsönhatások erőteljesen érezhetők.)

Ha az eszmék „földtani rétegződéséről” beszélünk, ismét elégtelen képet kapunk. A rétegződés azt jelentené, hogy a két nem közvetlenül érintkező réteg már nincs egymásra hatással. Az egyes rétegek egyben záróréteggént is működne, azaz például a *New Public Management* sok területen elzárna az érintke-

zést a hagyományos szemlélet és az e-közigazgatás között. (Ezzel szemben tudjuk, hogy nem ez a helyzet. Az e-közigazgatás elméletei számos esetben a *New Public Management* előtti időkhöz térnek vissza, cáfolva az NPM teoretikusainak több elgondolását.)

Az e-közigazgatás helyzetére a *paradigmadiffúzió* elmélete adhat plasztikus magyarázatot. Ez a megközelítés elveti a szigorú határokat, inkább vonzásközpontokkal számol. Ott, ahol a vonzáskörzetek határai nem élesek, inkább centrális eszmei vonzáskörzetekről beszélhetünk, mintsem centrális eszmékről. A diffúzió jelenségének leírására a természettudományokban használatos szókinccsel élve azt mondhatjuk, hogy az eszméket *szemipermeabilis hárttyák* választják el egymástól, amelyek egyes elemeket átengednek, és az egyik rendszerből a másikba átjutott elemek megváltoztatják (megfertőzik) az ott meglévő eszmeállományt. Minden elem minden másikkal érintkezik, minden mindenre hatással van. Ebben a rendszerben ritkán tűnik el bármelyik elem, az összetevők inkább megváltoznak, néha előnyükre (*best practices*), néha hátrányukra (*worst practices*). A szinergia révén az eszmék „integrálja” (a gondolati függvény görbéje alatti terület: az új tudásvagyon) nagyobb lesz, mint az összeadandók együttes értéke.

Az eszmék találkozásainak eredményeként a perifériális eszmék átalakulnak és centrális helyzetbe kerülhetnek, míg a korábbi centrális eszme perifériális jellegűvé válik. Közben az eszmék kölcsönhatása, folyamatos idomulása figyelhető meg. Az egymáshoz közelítő eszmék végül egyesülnek. Azok az eszmék, amelyeknek a határfelületei nem eléggé átjárhatóak, előbb-utóbb elsorvadnak és teljesen perifériális helyzetbe jutnak, majd a feledés homályába merülnek.

A közigazgatás jelenleg e diffúziós folyamatok hatásai alatt változik. Az e-közigazgatás így lesz egy tudományos ismerethalmaz, amely többé vagy kevésbé átalakítja a közigazgatást. A közigazgatás hossz távon tehát közigazgatás marad („e” jelzőcske nélkül), magába foglalva mindazon dolgokat, amiket ma „e-közigazgatásnak” hívunk. Előnyére-e, vagy inkább a hátrányára? A válasz függ attól, hogy az átalakulás szerves lesz-e, hogy a rendelkezésre álló eszköztárból mit és hogyan használ fel, és hogy a társadalmi bizalom, a gazdasági helyzet és a politikai kultúra alakulása kedvező vagy kedvezőtlen környezetet biztosít-e fejlődéséhez.

A függő feltételektől függetlenül az állampolgárok „csak” közigazgatást fognak látni a továbbiakban is, azonban egy tudományos igényű ismerethalmaz tükrében könnyebben tudják majd megítélni, hogy a „van” mennyiben különbözik a „lehetne” és a „kellene lennie” kategóriáktól. A „lesz”, amelyre vonatkozó elkép-

zelések választási időszakban erősebbek, és nagyobb nyilvánosságot is kapnak, nem vehetők komolyan a valódi tudományos szférában, csupán „tudományos szépirodalmak”, amelyeket politikai ambíciókkal felvértezett hajóskapitányok és önjelölt matrózok kiabálnak, elnyomva a realitás szkölláinak és kharübdiszzeinek vészjósló hangjait.

Lábjegyzet

- ¹ E-közigazgatási szakirány akkreditálása azonban folyamatban van.
- ² www.nsf.gov
- ³ *TCO: Total Costs of Ownership*, a tulajdonlás teljes költsége. Nem elég például egy szoftvert megvásárolni vagy kidolgoztatni, az üzemeltetés során egyéb (többek között karbantartási, felügyeleti, szerviz, *helpdesk* stb.) költségek is felmerülnek. A költségvetés tervezésekor ezekkel is számolni kell, ezt azonban sok esetben elfelejtik.
- ⁴ A *New Public Management* és az e-közigazgatás cél- és fogalomrendszere korántsem azonos, kölcsönhatásuk azonban vitathatatlan.
- ⁵ Lásd Ingraham, P. – K. Joyce, P. K. – Donahue, A. K.: *Government Performance: Why Management Matters*. Baltimore: John Hopkins University Press

Felhasznált irodalom

Budai B. B. (2009): *Az e-közigazgatás elmélete*, Akadémiai Kiadó, Budapest

- Bogóné dr. Jehoda R. (2006): *Az OECD véleménye a magyar e-kormányzatról*. Jegyző és Közigazgatás, VIII./6.
- Codagnone, C. – Wimmer, M.A. (szerk.) (2007): *Roadmapping eGovernment Research – Visions and Measures towards Innovative Governments in 2020*. eGovRTD2020 Project Consortium
- Horváth M. T. (szerk.) (1998): *Közigazgatás – szorítóban: Átalakulási tanulmányok a századvégen*, Unió Kiadó, Budapest
- IFUA Horváth & Partners (2004): *A közigazgatási reform megvalósítása Magyarországon (tanulmány)*; IFUA, Budapest
- Ingraham, P. – Joyce, P.K. – Donahue, A.K.: *Government Performance: Why Management Matters*. John Hopkins University Press, Baltimore
- Jenei Gy. (2005): *Közigazgatás-menedzsment*. Századvég, Budapest
- Kis – Hutkai – Tóth – Dobos (2008): *Zárótanulmány – A felsőfokú közigazgatási szakemberképzés szerkezeti és tartalmi megújítása*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest
- Lőrincz L. (2005): *A hatékony állam*. Magyar Közigazgatás, 2005/8.
- Osborne, D. – Hutchinson, P. (2004): *The Price of Government: Getting the Results We Need in an Age of Permanent Fiscal Crisis*. Basic Books
- Osborne, D. – Gaebler, T. (1994): *Új utak a közigazgatásban. Vállalkozói szellem a közösségi szektorban*. Kossuth Kiadó, Budapest
- Synergy – *The IDABC Quarterly – ISSUE 10*. (2008): *IDABC and Beyond, avoiding digital barriers*
- Z. Karvalics L. (2008): *Úton a digitális kori kormányzás felé*, Demos Magyarország, Budapest